

ԿԱՐԵԻՈՐ ԶԵԿՈՅՑ

Հանդիսիս ազնիւ բաժանորդներէն եւ Մեծ. Գործակալներէն բախանձանօք կը խնդրուի՝ որ բարեհաճին անցեալ եւ ներկայ տարւոյ բաժնեգիններն անշաղկապ յղելու շնորհն ընեն :

Մոյն առթիւ պարտ կը համարինք ծանուցանել մեր գաւառացի ազնիւ բաժանորդաց քե՛ իջրեանց յանձնարարութիւնք եւ խնդիրք ամենայն սիրով եւ առանց ո՛ր եւ իցէ փոխարինութեան կը կատարենք, երբ խնդրուած իրին դրամն կանխիկ դրկուի, հակառակ պարագային մէջ չեմք կարող իջրեանց իւրն-դիրքն կատարել :

ՈՍԿԻ ԳԱԽԱԹԸ

Երեկոյ մ'էր աշնանային ,
Սուգ էր յերկիր , սուգ ի յերկին .
Արփույն Կահանջքըն լուսայեղ
Յովանային ի ծովն անեղ ,
Որ ալիքներն անագնագին
Բարձրանալով մինչ ի յերկին ,
Գային փըշրեւ յեզր ծովուն ,
Որու վըրայ ցըցուած , կանգուն ,
Կար բարձրաբերձ ըստուար մի ժայռ ,
Որ խրոխտաբար կեցած յայն վայր ,
Մըրըրկայոյզ այն գոռ ու վէս
Անհուն անդունդն հեգնէր կարծես .
Յանկարծ հըրճուին օդք եւ այերք ,
Լըսուին զըւարթ ձայներ եւ երգք :
Ո՞ք են արդեօք որ այս պահուն
Գան ամոքել ըզսաստ ծովուն :
Նախ վեհափառ տեսքով մի մարդ
Կը նըշմարուի շքեղազարդ ,
Որ ծիրանի առած վըրան
Եւ ի ձեռին ոսկի մական ,
Աղամանդեայ , ոսկեքանդակ
Գլուխը դրած վըսեմ մի թագ ,
Աչերն կապոյտ , մազերն դեղին ,
Արձանացեալ վերայ ժայռին ,
Իբրեւ իշխան այն սէգ ծովուն
Դիտէ հըպարտ զալիսն անհուն ,
Որք փըրփրադէզ , լեռնակուտակ
Կը փըշրէին իւր ոտից տակ :
Սա Դանիոյ արքայն էր որ
Իւր մեծաշէն եւ փառաւոր
Ապարանքին մէջ ձանձրացած՝
Միակ աղջիկըն հետ առած
Եկած էր հոն դրանիկներով
Մըրըրկայոյզ դիտել ըզծով .
Յանկարծ հանեց մի շքեղ բաժակ
Ականակուռ , ոսկեքանդակ ,
Նետեց յանդունդն անագնախոռով
Եւ իշխանաց իւր դառնալով՝

« Աղէ՛ , գոչեց , ո՛վ որ ձենէ
Այս թանկագին գաւաթն առնէ
Ալեաց մէջէն լեռնանըման
Ձայն ես անոր արիւնթեան
Պիտի 'նծայեմ ի փոխարէն : »
Ոչ ոք շարժի իրեն տեղէն .
Ամենքն հային սարսափահար
Այն ահաւոր ժայռէն ի վար :
Ձայս տեսնելով գոչէ արքան՝
« Ի՛նչ , կը վախնա՞ք , դո՛ւք որ այսքան
Պատերազմաց մէջ քաջօրէն
Ձըվախցաք է՛ն բիւր սուրերէն ,
Եւ ջարդեցիք զայնքան բանակք
Այս ջուրերէն արդ կը վախնա՞ք : »
Հագիւ թէ խօսքն աւարտած էր
Եւ մանկլաւիկ մի անվեհեր
Նետեց ինքզինքն արիաբար
Այն սոսկալի ժայռէն ի վար ,
Եւ ծովուն տակ եղաւ անհետ . . .
Խընդան ընդ այն ալիք վէտ վէտ .
Անդ ի վերուստ արքն ահաբեկ
Ողբան արդէն ըզգոհըն հէգ ,
'Ի ահա յանկարծ ո՛ր կերեւայ
Փըրփրադէզ ալեաց վերայ
Մի ձեռք բըռնած ականազարդ
Ձայն դանկագին ոսկի գաւաթ ,
Հուրրաներու անձրեւ մի վար
Տեղայ վերէն . նա քաջաբար
Կը մագըցէ ժայռէն ի վեր
Եւ մօտ գալով առ խրոխտ իւր տէր
Ձըւարթադէմ եւ հեղագին
Յոտսըն դընէ զգաւաթ նորին .
Պալատականք դըրուատեն զայն
Ծափ զարնելով . իսկ եւ արքայն
Անոր տալով զըւարթագին
Ձըքնաղագիւտ գաւաթն անգին ,
« Ա՛ռ զայս , կ'ըսէ , ա՛ռ զայս բաժակ ,
Իմ համարմանըս նըշմանակ : »
Յետոյ արքայն հանէ կըրկին
Իւր գրպանէն տուփ մի անգին
Ու նետելով զայն եւս ի ծով

Այսպէս կ'ըսէ խընտու՛մ դէմքով՝
 « Օ՛ն եւ օ՛ն, տեա՛րք, ո՛վ որ ձենէ
 Ալեաց մէջէն իմ տուփս առնէ,
 Միակ դըստրիկըս այն անծին
 Պիտի շնորհեմ իբր ամուսին : »
 Հագիւ թէ այս խօսքը ըսած էր
 եւ մանկավիճին այն անվեհեր
 Ոստնու իսկոյն արիաքար
 Այն սեպածեւ ժայռէն ի վար
 'Խ անհետանայ փըրփըրադէզ
 Կոհակաց մէջ, որոնք կարծես
 Իրենց զոհ մը կը փնտռէին
 Կատաղաքար սոյն միջոցին :
 Կ'անցնի մի ժամ... երկու... երեք...
 Արքայն սպասէ դեռ յուսաբեկ
 եւ կը նայի այն ժայռէն վար,
 Սակայն ի զո՛ւր, մարդ չ'երեւար :
 Յայնժամ սքօղի դէմքն արեգին
 Ամպերով սեւ ու մըծագին .
 Ի մայր միտնէ նա նոյն ժամայն,
 Կը մծագնի բնութիւնն համայն,
 Կը դադրին հովք, դադրի մրրիկ,
 Հանդարտին ծովն ու փոթորիկ
 եւ ալիքներն այն ահարկու .
 Յայնժամ գիշեր մի վերարկու
 Լայնատարած եւ թըխագոյն
 Երկրի վըրայ սըրիւէ՛ համբուն .
 Վառին լապտերքըն լուսաշող
 Մեծ կամարին այն մըծասքօղ :
 Յայնժամ արքայն անգամ մըն այլ
 Ակնարկելով յայն ծով մըռայլ,
 Մեկնի տըխուր այդ ժանտ սարէն
 Հետ տանելով իւր ետեւէն
 Տըրտում աղջիկն իւր միամօր
 եւ դրանիկներըն կորակոր :

Առաւօտուն երբ կը նետէր
 Զըկնորս մի հոն իւր ուռկաններ
 Յեզըր ծովուն այն ահարկու,
 Կը նըշմարէ դիակ երկու
 Որ քովէ քով իբր անբաժան

Կը ծըփային ալեաց վըրան .
 Մին պատանեակ մ'էր գեղանի,
 Միւսըն բամբիշ մի նազենի... :

Պեշիկբաշ

ԱՐԵԱԿ Յ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Աշակ. Մաքրունեան վարժարանի

ՀՆԱԶԱՆԴՈՂ, ԺԱՄԱՅՈՅՅԸ

Միհրան, Սըշակ, և դուք բարեկամ-
 ներս եկէ՛ք քովս և զձեզ պիտի գրօնեցնեմ
 այս գիշեր խիտ հաճոյալի գրօնեցնեմ :
 Հրանտ հաճեցէ՛ք ինձ տալ ձեր ժամացոյ-
 ցըն վայրկենի մը համար, որովհետեւ ե-
 թէ հիմայ իմ ժամացոյցս գործածեմ այս
 փորձիս համար, պիտի կասկածիք թէ ա-
 ռաջուց պատրաստութիւններ տեսած եմ
 զայն իմ հրամանաց հնազանդեցնելու հա-
 մար. և դու Սըշակ քովս կեցիր, ժամա-
 ցոյցը ականջիդ մօտեցնեմ, կը քայլէ, այն-
 պէս չ'է՞ :

— Արդարեւ պարո՛ն :

— Դուն եկե՛ւր, Սըշակ, զայն ական-
 ջիդ մօտեցնեմ, այլ կը հրամայեմ որ կե-
 նայ. կը քայլէ՞ :

— Ո՛չ, պարո՛ն :

— Դուք ալ եկէ՛ք, պարոն Միհրդատ .
 կը լսէ՛ք, կը քայլէ՞ դարձեալ :

— Ո՛հ, Աստուած իմ, կախարդ մի կը
 նմանիք, ժամացոյցը դարձեալ կը քայլէ .
 արդեօք ի՞նչպէս կը հնազանդեցնէ՛ք զայն :

— Հիմայ պիտի բացատրեմ ձեզ. մէկ
 ձեռքիս մէջ մագնիսի կտոր մ'առած էի,
 իսկ միւս ձեռացս մէջ ուշինչ. պարտապ
 ձեռքս առի նախ ժամացոյցն և կը քայ-
 լէր, երբոր հրամայեցի կենալ զայն մագ-
 նիսը կեցած ձեռքս առած էի. անշուշտ
 ուշադրութիւն չ'ըրիք թէ մէկ ձեռքէս
 միւսը կը փոխէի, զի ամէն բան զձեզ
 խօսքի բռնելով կը գործէի. երբ կը հրա-
 մայէի քայլել, անմիջապէս միւս ձեռքս

կ'առնուի զայն, մեղմիկ մը ցնցելով, և ժամացոյցը կրկին կը քայլէր : Առէ՞ք դարձեալ ձեր ժամացոյցն, Հրանտ, չընորհակալ եմ :

— Բայց, պարոն, դարձեալ չը քայլէր, ժամացոյցը աւերեր էք :

— Օ՛, անխորհուրդ, չը տեսաք թէ մագնիսը բռնած ձեռքէս տուի ձեզ զայն, բռնեցէ՛ք և մեղմիկ մը ցնցեցէ՛ք և ահա դարձեալ իւր բնական վիճակն ունի առնու :

Ատաբազար 30ՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԱԶՈՏ ՄԱՐԴԻԿ

Այժմ Փարիզու հասարակութիւնը տկանատես կը լինի երկու Պիրմանացիներու որք, մայր ու որդի, բոլորովին մազոտ են :

Մայրը վաթսուն և չորս տարեկան ծերունի մ'է, կը կոչուի Մահֆուն, գլուխն ծածկուած է նուրբ մազերով, սպանիտկան շան մը մազերուն նման որք ճակատին վրայ և յօնքերուն շուրջը մանաւանդ առատ են : Քիթին կատարը մազերու հիւսուածք մը կը ներկայացնէ, պեխերն խիտ են : Կզակին և այտերուն վրայ մազն խիտ երկայն է և առատ մանաւանդ այն տեղը ուր այր մարդոց վրայ օլեխն կը գտնուի : Խեղճ կինը կոյր է : Որդին, Մունկ Ծօզէ, իւր մօրը նման մազոտ դէմք մը ունի, բայց աւելի առատ և աւելի խոշոր : Այժմ մը մազերուն հետ կընան բաղդատուիլ : Քիւսուն վրայ, փոխանակ կանոնաւոր մազի, ունի անկանոն մազեր, երկայն և տճեւ : Ուսերն, վիզը և կուրծքը նմանապէս մազոտ են : Անդամոց վըրայ մազն նուազ երկայն և շատ աւելի նուրբ է : Միակ բացառութիւն մը՝ ձեռ-

քերնին և ոտքերնին մազոտ չ'են : Մունկ Ծօզէ Պիրմանուհույ մը հետ ամուսնացած է . բաղմաթիւ զաւակներ ունեցած է որոց մէջէն աղջիկ մը իւր հօրը և մեծ մօրը նման մազոտ էր : Այդ աղջիկն, Մահ-Մէ կոչուած, անցեալ տարի տասն և ութըն ամեայ հասակին մէջ մեռաւ ի Պիրմանիա : Այս հրէշներուն պատմութիւնը տարօրինակ երեւոյթներ կ'ընծայէ, վերջին տարիներս, Անգղիացոց զՊիրմանիա գրաւելէն յառաջ, սքաւ կը բնակէին Թէ-պօլ թագաւորին տպարանքն, բայց երբ Պիրմանացիք իրենց երկրին մայրաքաղաքըն հրկիզեցին, մազոտ մարդն և իւր ընտանիքն, բոցերէն ահաբեկեալ, խոյս տուին, որդին կռնակն առած կոյր ծերունի մայրն և իրեն հետ ընդ քարշ ածելով կինն ու զաւակունքը : Ամառա-Բուռայի մերձակայքն ապաւինեցան անտառակի մը մէջ և հո՛ն, արքունեաց մէջ ծառայող Իտալացի պաշտօնակալ մը գտաւ զիրենք թշուառ վիճակի մէջ : Այդ Իտալացին է որ այժմ զանոնք ի տես կը հանէ Եւրոպայի մէջ :

Պիրմանիոյ ապարանաց մէջ մազոտ ընտանիքի մը գոյութիւնը երկար տեսնէ ի վեր ճանչցուած է . լորտ Կրալֆօրտ մանրամասնաբար կը նկարագրէ [Շվե-Մասնկ անուն մազոտ մարդու մը պատմութիւնը, յիշատակելով նաեւ սորա մանչ զաւակն և երկամեայ փոքրիկ աղջիկն որ այսօրուան Մահֆուն կոյր պառաւն է : 1883ին, Ավաի մէջ զրկուած անկիրացի պաշտօնակալներ տեսան մազոտ կին մը և նորա նկարագրութիւնը իրենց հետ՝ բերին : Այն կինն որում հանդիպած էին իրենց ուղեւորութեան մէջ և որ այնքան տարօրինակ երեւած էր իրենց աչաց, Մահֆունըն էր :

Շվե-Մասնկ զոր վերն յիշատակեցինք, Պիրմանիոյ արքային ծաղրածուն, տարօրինակ եղանակաւ մը ամուսնացաւ : Գե-

Պիքմանացի Մանթուն անուն մազուտ կինն :

Պիքմանացի Մունկ Ֆոլե անուն մազուտ մարդն :

ղանի մանկամարդուհի մը , թագուհւոյն պատուակալ կիներէն մին , հակակրօնական ոճիրով մը ամբաստանուելով՝ մահուան դատապարտուեցաւ : Գլխատման օրը , մեծ արարողութեամբ տարուեցաւ այն դերեգլմանն ուր պիտի սպաննուէր . տանջանքն սկսելու վրայ էր երբ ասպետ մը երիվարի մը վրայ հեծեալ եկաւ բերելով թագաւորին հրամանն որ կը պատուիրէր ջնջել մահու պատիժն և ամուսնացնել զկիին մազոտ մարդու մը հետ : Տարաբաղդ ամբաստանեալը նախամեծար համարեց սոյն եղական ամուսնութիւնն : Արարողութիւնն եւս ծիծաղելի եղաւ , թղուկներ , ալպիմոս կոչուած կապիկներ , խենդեր ընկերացան ամուսնացելոց : Այդ միութենէն ծնաւ եօթն աղեկներ , երկու առաջինք դեռ փոքր մեռան , երրորդն , փոքր աղջիկ մը , ապրեցաւ : Ընդհակառակն չորրորդը մազոտ էր , այսօրուան ծերունի Մահֆունը , Մահֆուն ամուսնացաւ Պրմանացւոյ մը հետ ուսկից ունեցաւ բազմաթիւ զաւակներ , որոց երեքն մազոտ էին , երկու մանչ և աղջիկ մը : Սոյն վերջիններէն մէկը միայն կատարելութեան հասաւ , Մունկ-Ֆոզէն :

Մունկ-Ֆոզէ իւր մեծ հօրը նման ամուսնացաւ արքունեաց պատուակալ կիներէն միոյն հետ որ զինք յօժար կամօք առաւ : Սոյն ամուսնութենէն ծնաւ աղջիկ մը , Մահ-Մէ անուն , որ ինչպէս ըսինք , անցեալ տարի մեռաւ : Այս է ահա , ժառանգական տեսակէտով , սոյն տարօրինակ ընտանեաց պատմութիւնը :

Փարիզու մէջ ի տես ելած սոյն երկու անձինք որոց պատկերներն հանդիսիս մէջ դրուած են , աղօրիք ակուայ չ'ունին . միայն վերի ծնօտնուն վրայ երկու առաջին հերձողներն և երկու շան ակուայներ ունին : Ստորին ծնօտնուն վրայ , չորս հերձող և երկու շան ակուայ :

Աւընթեր վերոյիշեալ մազոտ Պրմանացւոց , կարի հետաքրքրական է յիշել աստ մի քանի այլ դէպքեր որք պիտի ամբողջացնեն սոյն յօդուածն հիացում առթելով մեր ազնիւ ընթերցողաց : Անցեալ դարուս մէջերն , Լիպպօնի մէջ ծնած է մազոտ աղջիկ մը , բարձր հասակաւ տարբեր դոյներով զարդարուն , մազեր ունեւնալով դէմքին և գրեթէ ամբողջ մարմնոյն վրայ : Պիւֆօն եւս իւր գրուածոց մէջ մազոտ կին մը կը յիշէ , Պապիի բրնակիչներէն : 1774ին , նոյնպէս Փարիզու մէջ տեսնուած է Ռուսիացի մը որոյ ճակատն և դէմքն սեւ մազերով ծածկուած էր : Եէսօի մէջ , մի և նոյն ժամանակի ճամբորդք մազոտ մարդիկ տեսնելին կը յիշատակեն :

Լա Նաբիւս

Մ. Գ. ՄՕՋԵԱՆ

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏ

Լ Ը Ս Ի Ի Է Օ Ո

Իւր ընտանեաց մխիթարութեանն և բարեկամաց երջանկութեանը համար այս մարդը դեռ կենդանի է : Իւր ազնիւ և փառաւոր ծերութեանը մէջ իրեն յենարան եղած է իւր առջի դործերով վաստըկած պատիւը , որ ամենեւին ծերանալիք չունի : Իւր գործերը մարդոց առջեւ ինչ մեծ պատիւ որ ունէին ժամանակ անցնելով այն պատիւը չի նսեմացաւ , և Պարս ըսուած թատերգակ խաղին յառաջադիմութիւնը ու փառաւորութիւնը դեռ ամենուն յիշողութեան մէջ տըպաւորուած է , այնպէս որ Լը Սիւէօսին անունը տալէն յետոյ , ա՛յլ անոր վրայ դովեստ մ'ընելու տեղի չ'մնար :

Լը Սիւէօռ Բիգառախայի մէջ՝ Փլէսիէ-
սի կողմերը աղքատ երկրագործի մը զա-
ւակ էր։ Այս գերդաստանը ձախորդու-
թեամբ մը բոլորովին չի կործանած՝ իւր
ծոցէն շատ մը երեւելի անձինք ելած
էին, թէ՛ արհեստաւոր և թէ՛ իշխան։

Աննշան գիւղի մը մէջ ծնաւ Լը Սիւէօռ
բայց այժմ այն գիւղը աննշան չ'է։ Հոն
այնպիսի չէնք մը կայ, որ երաժշտութեան
վրայ սէր ունեցող մարդիկ խորին յար-
գուծեամբ զանի կ'այցելէն։ Այս չէնքը
այն խրճիթն է, ուր ծնած է Լը Սիւէօռ։

Երբոր մեր պատմած երեւելի երաժիշ-
տը դեռ լոկ գիւղացի աղայ մ'էր, երա-
ժշտութեան ոգին այս աղին սիրտը կը
զբաւէր ու կը զրգէր՝ որ դէպ այն փա-
ռաւոր նպատակը երթայ, ուր որ հա-
ջաւ յետոյ։ Ինքնիկեան գեղջուկ նուագա-
բաններ կը շինէր, որք թէեւ խիստ ան-
կատար էին, բայց անոնցմով ակորժանօք
կը նուագէր այն եղանակները, որ իւր
խելքովը հնարած էր։

Գիւղին եկեղեցւոյն մէջ առանց վար-
պետութեան լոկ Զերմեանդութեամբ
կ'երգէին, Լը Սիւէօռ այս տխուր ու մի-
օրինակ եղանակով երգը մտիկ բրած օրը
մինչեւ իրիկուն բոլորովին մտադրութիւնը
անոր կուտար։ Թուշնոց երգերը, ծառոց
տերեւներուն մէջ հովերուն շունչիւնը և
քնական ձայներուն մէջ ինչ անոյշ
ձայն որ կայ, ամենքն ալ խորին մտադ-
րութեամբ մտիկ կ'ընէր։

Օր մը իրենց փողոցէն զօրաց գունդ մը
կ'անցնէր, Լը Սիւէօռ անոնց նուագարա-
նաց ձայնն երբոր լսեց, իսկոյն դէպ այն
կողմը դարձաւ, շուշը հատնելու չափ
վաղեց ու երեք փարսափ ձամբայ զօրաց
ետեւէն գնաց, որք երբեմն թմբուկնե-
րու ձայնովը, և երբեմն ալ պատերազմա-
կան նուագարանաց ձայնովը կը քալէին։
Շարունակ քայլելով բոլոր ոյժը ստառե-
ցաւ և այլ եւս քալելու կարողութիւնը չի

մնաց և ճանապարհին վրայ ուժասպառ
ինկաւ, բայց իւր աշխոյժը ամենեւին յոգ-
նած չլինելով՝ երբ զինքը գտան, տեսան
որ գետինը ծռած զօրագունդին նուա-
գարանաց եղանակին ձայնն առնելու կը
նայէր, որ հետդէտէ կը նուագէր։

Զինքը գտնողները հօրը բնակարանը բե-
րին և քանի մ'օր իր ծնողքը կարծեցին
թէ խենթեցած է, քանզի զիշեր ու ցե-
րեկ բերնէն չէր ձգեր այն եղանակները,
որք լաւ մը տղաւորուած էին մտքին մէջ։
Քնացած ժամանակն անգամ երբեմն կ'եր-
գէր։ Տանը մէջ գտնուած բոլոր աման-
ներէն ու սաներէն իր լած ձայները հա-
նելու կ'աշխատէր, և երբ չէր յաջողէր,
կուլար, կը նեղանար, և որով հիւանդա-
ցաւ։ Իրեն հարցուցին թէ՛ ուր տեղը կը
ցաւի, ձեռքը ճակատը տարաւ՝ որ կրակի
պէս կ'այրէր, ու Բիգառախայի խառնած
լեզւով լրաւ։ «Վուղեմ որ երգել սովորեմ»

— Շատ լաւ, ըսաւ հայրը, Ապրիլի
ձայնաւոր դստրոցը տանիմ քեզ, հոն ու-
ղածիդ չափ երգել տան քեզ։

Դստրոցին վերատեսուէր չառաւ զանի,
առարկելով թէ՛ այդ նորեկն առնելու
տեղ չը կար, և թէ շատ փոքր է։ Լը
Սիւէօռ արտասուք թափելով ետ դարձաւ,
հայրը զանի մխիթարելու համար ձամբան
ըսաւ թէ՛ «Արակի օր Ամիէն կ'երթանք,
տեսնենք այն տեղի դստրոցը առնել կ'ու-
ղե՞ն»։ Բարեսիրտ հայրն, ինչպէս որ
խոստացեր էր՝ հետեւեալ կիրակին իւր
աղին հետ Ամիէն գնաց։ Մայր եկեղեց-
ւոյ երաժշտութեան դաստառն աղին ա-
ղաչանացը պիջանելով՝ որ անպատճառ եր-
գել կ'ուզէր, և կարելի է որ այն ատենէն
անոր աղագայ փառքը գուշակելով, ձայ-
նաւորի դստրոցն առաւ զանի։ Ահա ասան-
կով աննշան վիճակի մէջ մեծցած մարդ
մ'էր այն՝ որ Ֆրանսայի մէջ թատերական
երաժշտութիւնը շատ յառաջ պիտի տա-
նէր։ Քալերն ու Պարտ ըսուած թատ-

րերգակ խաղերուն պատճառաւ իրաւամբ հռչակուեցաւ լը Սիւէօսին անունը : Նաբօլէոն կայսրն՝ որ Ֆրանսան կը սիրէր , բայց Ֆրանսացւոց երաժշտութիւնը չէր սիրեր , այս մեծ երաժշտին յարգը ճանչցաւ : Անգամ մը թատրոնի մէջ Պարտի թատրերգութիւնն կը ներկայացնէին , Նաբօլէոն հրաման ըրաւ լը Սիւէօսին որ իր քով երթայ նստի կայսերական օթեակին մէջ , և այնպիսի տեղ մը նստեցուց զանի որ թատրոնին մէջ եղողներն ամենքն ալ կը տեսնէին . և քանի որ ժողովուրդը հաւնելով կը ծափահարէր , Նաբօլէոն լը Սիւէօսը կը ցցունէր անոնց ու կ'ըսէր . « Ահա այս է այն մեծ գործին հեղինակը : »

Փանօք Բիքառտիայի միամիտ գիւղացիին , որ իր տղուն ներքին դրդմանը ինչ լինելն իմացաւ : Պատիւ այն բարեսիրտ տեսչին , որ դպրոցին մէջ ընդունեց այս հրաշալի տղեկն , երբ իրեն ներկայացած պահուն պարգումութեամբ կ'ըսէր .

« Կ'ուզեմ որ երգել սովորիմ : »

ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐՁԸ

Երկու մարդիկ կը ճամբորդէին անտառէ մի՝ « Կը վախճամ » ըսաւ մին , « Թէ վայրէջնի գազաններու պիտի հանդիպինք . ահա կը տեսնեմ նոցա ոտից հետքը գետնի վերայ : »

« Մի՛ վախճար , բարեկամ իմ սրամիտ » , գոչեց միւսն , որոյ անունն էր Սնապարծ , այն օրինակ մի յարձակման ժամանակ միմեանց առնթեր կը կանգնէին իբրեւ այր մարդիկ . ես ունիմ հզօր բազուկ , արի սիրտ . . . » « Յո՛ւշ » , ընդմիջեց առաջինն սարսափահար , լսելով խո՛ր իմն մոմո մերձակայ թաւուտ թռփէն : Սնապարծ , որ երազալարծ ու աշխոյժ , սկիւռի նման իսկ և իսկ բարձրա-

ցաւ ծառի մի վերայ , թողլով իւր ընկերը , որ չէր այնքան թեթեւալարծ , դիմադրելու վտանգին միայնակ :

Սակայն Սրամիտ ճարտարամտութիւն չը լքաւ զնա . նա չէր կրնար մարտնչիլ , չէր կրնար նաեւ փախչիլ . ուստի ինկաւ ճապաղ գետնի վրայ , բռնեց իւր շունչը և եղաւ կատարեալ դիակ մի :

Ահաւասիկ թիւնն ահեղատես արջ մի դուրս դիմեց և անդէն յարձակեցաւ հէ՛գ սրամիտի վերայ , յորժամ Սնապարծ , սիրտ ի սարսուռ , կը նայէր ծառոյն ճիւղի իւր թառէն :

Կարես խորհիլ թէ Սրամիտ որպիսի ըզգացումներ ունեցաւ այս պահուս , մինչ արջը կը հոտոտէր նորա շուրջը , այնքան հպելով նմա չի կրնար զգալ նորա ջերմ շունջը . մերձեցնելով իւր անհեթեթ քիթը նորա ունկանց : Այսուհանդերձ նա ո՛չ շարժեցաւ և ո՛չ մի ճիշ հանեց , արդարջը կարծելով թէ նա մեռած էր , անդրէն խոյացաւ ի թուփն , թողլով զնա լիովին անվնաս :

Յայնժամ Սնապարծ , տեսնելով թէ վրտանգը փարատեցաւ , իջաւ ծառէն , սակաւ ամթապարտ իւր երկչոտ ընթացից համար , զորս կատակաւ մի քօղելու ջանիւք , այսպէս յարեց . « Է՛ր բարեկամ իմ Սրամիտ , արջը ի՞նչ բարբառեցաւ քեզ մինչ փոխաց յունկանէդ ի վայր : »

Նա յանձնարարեց ինձ այլ եւս չը վստահիլ երբէք քեզ նման Սնապարծի մի » , պատասխանեց սրամիտ :

Վտանգի ժամը յաճախ կը ցուցնէ թէ ամենամեծ սնապարծներ ամենամեծ երկչոտներ են :

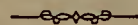
Լե՛ր դու արի արեամբ արի ,

Ո՛չ սին բանիւք սին յիմարի :

Աճկլիակացեց

Գ. Յ. ԿԻՒԼԵԱՆ

Օրտու

ԳԻՏԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ
ԶՐՈՅ ՎՐԱՅ ԿԵՑՈՂ ԱՍԵՂ ՄԸ

Պողպատեայ կարի ասեղ մ'առէ՛ք և դրէ՛ք զայն պատառաքաղի մը վրայ և ուշադրութեամբ իջեցուցէ՛ք ջրով լի գաւաթի մը մէջ : Եթէ հարկ եղած զգուշութիւնն ի գործ դնելով ասեղն ջրոյ մակե-

նելու համար, աւելի լաւ է թեթեւութեամբ իւղոտել պողպատեայ ասեղն : Վերոյնշանակեալ պատկերին փորձն կատարելու մի այլ եղանակ կը ցուցնէ . նախ պէտք է դնել գլանիկի բարակ թերթ մի թուղթ՝ ջրով լի գաւաթի մը մակերեսին վրայ, և ասպա ասեղն ամենամեծ զգուշութեամբ : Զրով թաթխուած թուղթը

րեւոյթին վրայ ձգէք, յայնմամբ նա պիտի ծփայ իբր մի յարդի ճիւղ : Այն երեւոյթին պատճառն այն է թէ՛ պողպատը թրջուած չ'է հեղուկէն և տեղափոխեալ հեղուկին ծաւալը ընկղմեալ մարմնոյն ծանրութեան համաչափ է, ուստից կրնայ հետեւցուիլ թէ՛ սոյն վերջինը չ'ընկըմիր : Փորձին յաջողութիւնը գիւրացը-

ամանին յատակը կ'իջնէ և ասեղն մակերեսին վրայ կը մնայ, ինչպէս որ կը ցուցնէ Բ. պատկերն : Փորձը կրնայ նաեւ յաջողութեամբ ի գործ դրուիլ եթէ փոխանակ ասեղին մետաղեայ գրչի ծայր մը և կամ պղնձեայ տասնոց մը գործածելու լինինք :

Թարգմ.

Մ. Գ. ՄՕՁԵԱՆ

Յուլիս 1 1887

Ազնիւ վաճէ

Ամիսն մի անգամ սիրասուն եղբայրս Ադրիականի խորշէն իւր տկար ձայնը լսելի կ'ընէ ինձ և ես գեղարուեստից աշխարհին մէջ կը փոխադրուիմ ամէն անգամ որ Իտալիոյ Սուրհանդակը կը բերէ ինձ նորա թուղթը: Վահանին նամակը կը կարդայի երբ ընդունեցայ վերջին գրութիւնդ:

Քաղցր հանդիպում... աջ ձեռքիս մէջ բռնած էի եղբորս նամակը, ձախ ձեռքիս մէջ բարեկամիս թուղթը: Առաջինն կը նկարագրէր ծովերու թագուէին երկրորդն նեղուցներու հարսն:

Ես ալ եղբորս նման կը սիրեմ Տօմերու քաղաքը: Ո՛վ չ'ուզեր տեսնել վահանիկ իւր կօնտօներով, սերիքատներով, կոթողներով, հրապարակներով կամուրջներով, ջրանցքներով և ծովալճերով ի միասին: Վահանիկն, զիւթական քաղաք, վիւճ անցեալ փառաց, հսկայական կոթող հուլմէական ճարտարութեան, պատմութեան Ալեքսանդրան, միջին դարու վէ՛սն: Այսպիսի բանաստեղծական քաղաքի մը մէջ կը գտնուի Միթարեան հարց վանքն ու վարժարանը: Հոն է եղբայրս, հոն, ծովու լճերուն մէջտեղ, կապուտակ երկնակամարի մը ներքեւ, անդրիականի ալեաց առջև: Նորանոր տեսարաններ կը սարգուին յաջո իւր և գրեթէ ամէն տեղ կը հաղորդէ ինձ իւր տպաւորութիւններն: Չը պիտի մոռնամ իւր ուղեւորութիւնն ի Փոսանիօ, որ Վահանիկէ 4 մղոն հեռաւորութեամբ գիւղակ մ'է: Մանկական հետաքրքրութեամբ մը զամէն ինչ տեսած, քննած և ուսումնասիրած է և իւր ինձ տուած հրաշուրելի և օգտաւէտ տեղեկութիւններէն հետեւեալը կը քաղեմ քեզ համար:

« Փոսանիօ նուիրական գիւղակ մ'է,

հռչակաւոր անդրիագործ Քանօվաի խան-ճարուրն եղած է: Հոն 1757ին, կը ծընէր աղբատընտանիքէ մանուկ մը որ պահ մը վերջը պիտի դար գեղարուեստից դասին խել և գերազանցել իսկ իւր վեր-ձինովն ու գրոցովն Իտալիոյ մեծ փառքերէն մին, զՄիքէլ Անճելօ: Այդ աղբատ տղեկը ասագային մէջ մեծ արձանագործ մ'եղաւ և այսօր որ իտալացին չը գիտէր նորա պատմութիւնն, Գնա՛, այցելէ՛ Փոսանիոյ տաճարը, զիւղին անմահական յիշատակներէն մին և պիտի տեսնես անդ բերաւոր պատկերներ, ի մէջ այլոց Ս. Սերորդութեան նկարը զոր անգլիացի մը ուզելով դնել, ոսկւոյ գանձեր տալ առաջարկած է, բայց իւր խնդիրը անլսելի մնացած է: Պիտի տեսնես՝ դրան առջեւ և մեծապաշտ արձաններ, և ձեղունին վրայ պէս պէս քանդակներ, ամէնքն ալ Քանօվաի հրաշակերաներն: Մտի՛ր զիւղին թանգարանը և պիտի տեսնես գեղեցիկ սրահի մը մէջ երկու հոյակապ և հսկայաձև արձաններ, մին կը ներկայացնէ զՄեծն Նաբօլէոն, իսկ միւսն աղամանդակու թագով պսակեալ թագուհի մը, որ անձնաւորեալ Իտալիան է: Այն երկու հրաշակերտին առընթեր պիտի գտնես նաև զիւցաղանց արձաններ որք պիտի փոխադրեն զքեզ պահ մը առասպելական ժամանակաց մէջ: Հեկտոր, Էաս, Թէսէոս, Աստղիկ, Արէս պիտի ներկայանան քեզ սպիտակափայլ և ընտրեալոյն մարմարինի վրայ քանդակեալ: Նիւթէ չինուած լինելուն վրայ վայրիկ մը պիտի տարակուսի և դէպ յառաջ քայլ մը պիտի առնուս խօսելու համար նոցա հետ: Ճարտար արուեստագէտը կրցած է անշունչ նիւթին վրայ նկարել մարդոյ այլ և այլ զգացումներն և ո՛վ քանդակած է այդ զիւցաղունները, պիտի հարցնես

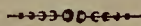
ինձ անշուշտ: ՔԱՆՕՎԱ, պիտի պատասխանեմ քեզ, կաւէ արձանիկներ չինող մանուկը: Ո՛հ, մեծ մարդիկ անշան մանկութիւն մ'ունեցած են, մեծ տիտղոսին արժանանալու համար որքա՛ն տառապանքներ կրած են, որքա՛ն թըշուառութիւններ տեսած, և որքա՛ն սըրտաճմիկի տեսարանաց ահանտես եղած են:

Այդպիսիք անմահ են այս աշխարհիս մէջ ուր ամէն փառք ամէն ճոխութիւն և ամէն յողթանակ աստ հանգցիով միայն կը վերջանայ: Փերտինանդոս դուքսըն և Կարոլոս Դ. մեծ արուեստագետէն նկարուած են դաճէ հսկայաճեւ երկու ձիերու վրայ հեծեալ: Չը պիտի մոռնամ այս գեղեցիկ տեղեկութիւններն: Եւ որքան ուրախ եմ որ դու եւս ինձ նման ճաշակ մ'աւիր այսօր իտալական քանդակագործութեան վրայ: Եւ այս եղբօրս շնորհիւն է, հանձարեղ Վահանին որ մերթ ընդ մերթ պիտի դայ այսուհետեւ վեհեակեան նիւթեր մատակարարել մեր դիտա՛յան նամականիին:

Չեռքդ կը սեղմեմ

Իսկիւտար

ԱՐԱՅ

ԱՌՑՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Պ Ի Տ Ո Յ Ք

ԴԱՍ ԻԳ.

Պաճիր. — Հաւ. — Հաւկիր

(Շարունակութ. տես տետր 11)

Պաճիր. — Մածունով կը շինեն պանիրը. այսինքն՝ թթուի մը միջոցաւ կը դատեն կաթին իւղալից մասն ջրային մասէն և մածունը հանելով կը խտացնեն: Գոր-

ծածելի թթուն հորթու ստամոքսին մէջ կը գտնուի և կ'ըսուի մակարդ, զոր կաթի մէջ կը թրջեն: Պանիրի անդարար արժէքը կ'փոխուի պարունակած կարագին և պանիրտին քանակութեան համեմատ: Երբ պանիրը նոր ու զուտ կաթով շինուի, շատ իւղ կ'պարունակէ. իսկ երբ խառն կաթով շինուի, այնքան իւղոտ չլինիր: Տնտեսագէտ ամենէ սուղ պանիրն ընտրելագոյն պանիրը չէ, իրեւ ուտեստ՝ վասն զի անոր աղոր համն ոչ այնքան անհրաժեշտ պիտոյք մ'է որքան քմածին հաճոյք մ'է: Անշուշտ նոր պանիրն աւելի յարգ ունի քան թէ հինը, սակայն եթէ թարմ լինի՝ դժուարամարս կը դառնայ:

Փորձով ստուգուած է որ մարդկային ստամոքսը չ'է կարող մի և նոյն ժամանակ չափէն աւելի պանիր մարսել. ուստի հարկ է շատ քիչ ուտել ճաշն ետք. եթէ պանիրը կ'օգնէ մարսողութեան՝ փոքրիկ կըտոր մը կապէ, որքան մեծ կտոր մը կը խանդարէ:

Սովորական պանրի մէն մի լիտրի մէջ կը գտնուի 2860 գարեհատ ածխածին, և 315 գարեհատ բորակածին, այնպէս որ, եթէ պանրին գինը աժան լինի, այն ժամանակ խնայողական ուտեստ մ'է: Պէտք է նաեւ նկատել որ պանիրն իբրեւ մաշէն սնունդ, երբ չիճուկ և մածունէ չինուած է, այնքան արժէք ունի որքան զուտ ու թարմ կաթով շինուածն, մինչդեռ առաջինը շատ դիւրագին է:

Պանիրը շատ կերակուրներու հետ ալ կը խառնեն ինչպէս դդմածի, ապուրի հետ: Գիւղացիք պանիրը կը գործածեն իբրեւ կարեւոր մաս ճաշի:

Հաւ. — Հաւնոցի ամէն թռչուններն ընդհանուր անուամբ հաւ կը կոչուին: Բաւական սուղ ուտեստ մ'է հաւն և տընտես տիրուհին այս մասին այնքան շոյալ չը կրնար լինիլ: Չանագան կերպով կ'ըսպանեն հաւերն: Մեր կողմերը սովորա-

կան միջոցն է մորթելն . բայց յԵւրոպա հաւը կ'արիւնեն , ինչպէս նաեւ հնդկահաւը . սագիւն և բադիւն գլուխը կը կըտրեն , իսկ աղաւնին կը խղդեն , գործողութիւններ՝ որոց նպատակն է արիւնը պահել : Երկու կերպով կը փետեն հաւերն . կամ մորթելէն ետեւ փետուրները շուտ մը խլելով և կամ եւս ջրի մէջ թաթխելէն ետեւ : Այս կրակի բոցին վրայ կը բռնեն հաւն որ բոլորովին ջրնջուին մանր փետուրներն և փորը ճեղքելով աղիքը ու քարճեկը կը հանեն , ոտները կը կտրեն : Թարմ ջրի մէջ կը լուան և գլուխն թեւին տակ դնելէն ետեւ՝ շամբրով կը խորովեն կամ տասպակի մէջ կը տապակեն ընտիր արդար իւղով :

Բրինձով կամ հաստէով խաշած հաւերն թեթեւ և սննդարար կերակուր մը կը կազմեն : Առ հոտարակ ծեր հաւերն խաշելու յարմար են : Վառեկին ջուրն հիւանդներու օգտակար սնունդ մ'է :

Սագերն ու բադերն պէտք խորովել և համեմել : Հաւ դնելու ժամանակ պէտք է դիտել թէ նորատի են : Ծերութեան նըշան են դեղին իւղն և կարծր մորթը . նոյնպէս եթէ հաւին թեւին տակ միսը կանաչիկէ է :

Հաւկիթ . — Շատ յարգի ուտեստ մ'է հաւկիթը , վասն զի բաւական չափ սննդատու նիւթ կը պարունակէ : Ճերմկուցն հարիւրին 15 սպիտ ունի . դեղնուտը հարիւրին 20 , և դրեթէ հարիւրին 30 դեղին իւղ որ մեծ մասամբ ածխածնէ կը բաղկանայ : Քանի որ հաւկիթը մեծ մասամբ սպիտային է , պէտք է ուտել զայն օսլային սնունդով մը . ինչպէս է հացը , դետնախնձորը :

Հաւկիթը կ'ուտուի առանձին . թոյլ խաշածը լաւագոյն է քան պինդը . տապկածն աւելի ծանր : Կես եփ հաւկիթը նորաբոյժ անձերու համար գերագոյն ու-

տեստ մ'է . կրնայ նաեւ ուտուիլ հում :

Հաւկիթին ճերմկուցը զանազան խմորեղէններու կը գործածուի . նոյնպէս մսի դոնդողն և պղտոր գինին մաքրելու : Թըթուներու դէմ ընտիր դեղատափ մ'է : Կը գործածուի նաեւ խարանը զովացնելու և պնդացնելու :

Հաւկիթին դեղնուցը համեմանքն , պըլակինդ և զանազան կերակուրներ պընդացնելու կը գործածուի , իսկ անուանի է մանաւանդ ձուագեղն , հայերուն ընտիր ուտեստը :

Հաւկիթներն եթէ լուսին տակ թափանձիկ երևին թարմ են : Այս թարմութիւնը պահելու համար հարկ է օդին և խոնավութեան ազդեցութենէ հեռու պահել , սովորաբար թեփի , մոխրի , աւազի մէջ կը դնեն , նաև ջնարակով կ'օծեն ծակախիւները գոցելու համար :

Հաւկիթին գինն , ըստ եղանակի կը փոխուի : Եթէ աժան է , անտեսութիւնը կը ներէ գնել , իսկ եթէ սուղ է , զանց ընել :

(Շարունակելի)

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ-ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

Այս քաղաք գտնուելով այնպիսի դիրքի մը վրայ , որ կապ ու կեդրոն կը համարուի ընդ մէջ արևելեայց և արևմտեայց , և իբրև դուռն ընդ մէջ հարաւոյ և հիւսիսոյ , նշանաւոր տեղ բռնած է նախնի պատմութեանց մէջ , և ցայսօր իսկ մեր Օսմանեան հզոր պետութեան երևելի քաղաքներէն մին կը հանդիսանայ ու մեծ վիլայէթ է , գորաւոր ամրոց և կարեւոր անցք Պարսկաստանի , Բաղդատի և Հնդկաստանի ցամաքային սահմանաց

ՏԻԳՐԱՆՈՒՄԻՍ - ՏՅԳԿՆՈՒՄԵԿԿ

առջև : Երբէք պակաս չեն եղած իր մէջ
և իւր վրայ նշանաւոր դիպումներ , որ
յաճախ փոփոխեր են իւր վիճակն ու
կերպարանքը , բայց միշտ պահած է իւր
դիրքը : Տիգրանակերտցիք յոյժ կը պար-
ծին իրենց քաղաքով և կանուանեն զայն
մայրաքաղաք , բայց քաղաքն այնքան չը
կրնար պարծիլ իւր քաղաքացիներով :

Ամբողջ քաղաքն պարսպապատ է , որ
ունի չորս դուռ և 72 բուրգ , հարաւա-
յին անկիւնը Պեմ ու Սէն կոչուած , եր-
կու չքեղ բուրգեր կան ուսքաբուրջի և
շակիրտ բուրջի , առաջինն ունի 12 լու-
սամուտ գեղեցկակերտ , յորս ժամէ ժամ
արեւ մուտ կ'ընէ կ'ենէ , զորձ ճարտա-
րագործ և վայելուչ , որում նայիլ չհիա-
նալ կարելի չէ :

Հին բերդը , Էսքի սերայը , որ միջնա-
բերդն է եղած , կը գտնուի քաղաքին
հիւսիսային անկիւնը , հոն էր բանտն ,
ոստիկանութիւնն , հեռագրատուն , հի-
ւանդանոց և այլն : Բուն բերդը աւերակի
կոյտ է դարձեր : Այդ աւերակոյտին տա-
կը շէնք լինելու էր , զի ոտքը տրոփելուն
խորին արձագանք մը կ'ելլէր , արդէն
կ'ըսէին թէ ջրամբար է և իւր ստորոտէն
առատ ջուր կը բղխէր ցայսօր :

Քաղաքին մէջ նշանաւոր են շէնքով և
ընդարձակութեամբ մեծամեծ մզկիթներ ,
երեւելի տներ հարուստ անձանց , բաղ-
նիքներ , մէտրէսէներ և եկեղեցիք , զրե-
թէ ասոնց ամէնի մէջը կը գտնուին ա-
ւազաններ և հոսող ջրեր : Ամենէն պատ-
ուական ջուրն է Համրվար , զոր մեծ
առուով մը ծաղկեալ՝ բերած են Փարս-
ճայ տաղ լեռնէն , և բաշխած քաղքի մէջ :
Խաներ և շուկաներ բազմաթիւ և բազ-
մամթերք , արուեստներն ալ բաւական
յաջողակ կերպով , բամբակի , բուրդի
զանազան եւ ճաշակաւոր տարազներ կը
գործուէին , ճարտարագետութիւնը իւր

պարագայիւր եւ միւս տեղական պիտոյից
արուեստք ծաղկեալ էին :

Հարուստներու տնական կարասիք եւ
կենցաղավարութիւն գեղեցիկ խառնուրդ
մի է պարսկականէ , թրքականէ , արա-
բականէ եւ եւրոպականէ , բայց բնոյթ
խորին ասիական են : Բնակիչք եռանդոտ ,
դիւրադրգիւ , սրամիտ , սակաւապետ ,
ցեղոյ ընտանի , արագաշարժ , բայց բա-
րեկիրթք նուազ են :

Քաղաքն ամբողջ գահ է , յարեւմտից
եւ ի հիւսիսոյ երկայնեալ դաշտին ծայ-
րը դրուած , արեւելեան եւ հարաւային
կողմէն աւելի բարձր է իւր դիրքը , կա-
ռուցեալ ապառաժներու վրայ , որոյ ըս-
տորոտէն պտոյտ կ'ընէ Տիգրիսն մահիկա-
ծեւ շրջապատելով գեղաքն : Ի հարաւ
հակեալ են պարտէզներ եւ մրգաւէտ
ծառեր ու շերամի թթենիք գետոյն ա-
փունքէն մինչեւ պարսպի պեմ ու Սեմի
բուրգերը . իսկ յարեւել , յանկոյս գե-
տոյն է Ղթորբը գեղեցիկ գեղն Հայոց
եւ Ասորւոց , ուր անթիւ աղաւնիք կը
սնուցանեն յատուկ շէնքերու մէջ , եւ
անոնց աղբը շահաբեր վաճառք է սեխի
ու ձմերուկի մշակութեան : Հոն՝ գետոյն
երկու եզերքները եւ մէջէ մէջ ձեւացած
կղզիաձեւ աւազաններուն մէջ կը հաս-
ցունեն խոշոր , առատ մեղրահամ մեղ-
րապոս ու կլորն :

Քաղաքին պարսպէն դուրս եւ զրեթէ
կից են պուզլուխ ըսուած փոս ու քարա-
շար աւազաններ , յորս ձմեռը ջուրեր կը
լեցուին եւ կ'սառին , ապա մեծամեծ կը-
տորներ կտրելով կը տանին հորերու մէջ
կը պահեն եւ բոլոր ամառը կը գործա-
ծեն :

Այս գծին վրայ կը տեսնուի բազմա-
կամար երկարաձիգ շէնք մը , որոյ վրա-
յէն կ'անցնի Համրվար մեծ ջուրը եւ կը
բաժնուի քաղաքին մէջ : Արեւմտեան պա-

ընտանիքներն են Տաղ գաբուսու եւ Հոռոմ գաբուսու, այս դրանց առջեւ կը գտնուին թուրքաց եւ քրիստոնէից գերեզմաններ: Մեծ կառուղին Խարբերդին, որոյ կը միանայ Կարնոյ եւ Սեւազի ուղին, կամ Տրապիզոնի ու Սամսոնի դիծը, ուղղակի Տաղ գաբուսին կը բերէ: Իսկ միւս կառուղին որ Հալէքէն կուգայ Սեւերակի վրայի Հոռոմի դուռը կը մտնէ: Բաղդաթի ուղին Մէրտին գաբուէն կ'ելնէ ի հարաւոյ եւ Տիգրիսի վերայէն հաստակամար գեղեցիկ կամուրջով մը կ'անցնի: Ինչպէս կը տեսնուի մեր պատկերին մէջ:

Շարունակելի

ՀԱՄՈՎ, ՀՈՏՈՎ,

—→→→→→←←←←←

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս պիտի չշուք ստեղծել

(Շարունակութիւն)

Այս հոգը բնաւ չպիտի ունենայինք եթէ միշտ բաց օդի մէջ կարենայինք ապրիլ, անսպառելի մթնոլորտին թըթուածինը առատօրէն շնչելով չպիտի վախճայինք որ պակասէր մենէ այն: Բայց մենէ շատերը օրուան մեծ մասը տուններու գործատուներու, խանութներու մէջ կ'անցունեն, ասկէ զատ քնանալու ժամերն ալ փակեալ սենեակներու մէջ կ'անցունենք: Մեր կեանքին մեծ մասը կը սահի ուրեմն չորս պատի մէջ, գոց տեղուանք հետեապէս պէտք է հոգ տանինք դիտնալով թէ բնական տեղին բաւական օդ կը պարունակէ՞ մեր կեանքին բոցը վառ պահելու համար:

— Շատ պարզ բան է այս, կ'ըսէք ինքնիրեննիդ. քանի որ մարդ մը օրը տասը հազար լիտր օդ կը շնչէ, բաւական է որ նստած սենեակը պարունակէ այդ տասը հազար լիտրը, այսինքն տասը խո-

րանարդ մեթր ունենայ, իսկ եթէ մէկ քանի հոգի գտնուին հոն, պէտք է որ այնչափ անդամ տասը խորանարդն աւելնայ:

— Ո՛չ, ձեր գիտցածին չափ պարզ չէ, ահա՛ կը բացատրեմ ձեզ:

Թթուածինը մեր մէջ միանալով ածուխին հետ կը կազմէ նոր մարմին մը՝ որ բաղկացած է թթուածինէ եւ ածուխէ, այս մարմինը կազմէ՛, այսինքն բնածխական քրուն:

Յորչափ այս թթուն մեր մէջ կազմուի, արիւնը զայն կ'առնու թոքերուն եւ մորթին կը տանի, յորմէ կ'ազատինք արտաշնչելով, այս կերպով՝ շնչող մարդ մը օդէն թթուածին կ'առնու եւ բնածխական թթու կը դարձունէ նմա: Արդ եթէ մարդ մը սենեակի մը մէջ փակենք քիչ ատենի մէջ սենեակին բոլոր թթուածինը պիտի սպառէ եւ նորա տեղ բնածխական թթու պիտի լեցնէ, եւ որովհետեւ բնածխական թթուն զօրաւոր թոյն մ'է, զայն շնչողն կը մեռնի անտարակոյս: Բնածխական թթուով լի ամանի մը մէջ եթէ շուն մ'իսկ փակուի մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ կը սատկի: Ուրեմն կը տեսնէք, մարդ մը որ կը շնչէ թոյն կ'արտադրէ, եւ կը տարածէ զայն օդին մէջ, այնպէս որ կ'ըսուի թէ մարդուն շունչն մահաբեր է նոյն իսկ մարդուն:

Գիտէ՞ք ինչ կ'ըսուի այս կերպ, առ ի չգոյց մաքուր օդոյ մեռնելուն, կամ բնածխական թթուով թունաւորուելուն:

Շնչեղձութիւն կ'ըսուի: Մարդս երկու կերպով թունաւորուած կրնայ մեռնիլ, նախ՝ մէկ անգամէն կլլել մեծաքանակ թոյն, զորօրինակ՝ դգալ մը մկնթթեղ, եւ յայնժամ մահը յանկարծական կը լինի, կամ թէ ընդհակառակն, թոյնը կամաց կամաց կրնայ առնուիլ, շատ քիչ քանակութեամբ, փշուր մը մկնթեղ ամեն օր, այն ատեն մարդոյ մահն դան-

դադարայլ կը հասնի, նախ՝ կ'սկսի քիչ մը տկար զգալ ինքըզինքը, յետոյ հիւսնդ կ'յնայ և վերջապէս կը մեռնի, ժամանակէ մը վերջ: Նոյն բանը կը պատահի բնածխական թթուով թունաւորման մէջ որ կը կոչուի շնչհեղձութիւն, այս թունաւորումը կրնայ յանկարծական, շանթահարիչ ըլլալ, կամ ընդհակառակն դանդաղ, յամր և հազիւ զգալի:

Կ'ուզէք յանկարծական շնչհեղձութեան սոսկալի օրինակ մը: Անգլիացւոց ընդդէմ հնդկաց վերջին պատերազմին մէջ խուճի մը անգղիացի զօրքեր գերի ինկած էին: Յաղթական հնդիկը այդ գերիները, որ թուով հարիւր քառասուն և վեց էին, երեք քառակուսի մեթր ունեցող բանտի մը մէջ փակեցին, որ լոյս և օդ կ'ընդունէր նեղ լուսամուտէ մը: Երբոր վեց ժամին յետոյ բանտին դուռը բացին բանտարկեալներէն հարիւր քառասուն երեքը մեռած էին արդէն, շնչհեղձութիւնը գիրեքը շանթահարած էր:

(Շարունակելի)

Գատըղիւղ 304 ՎՍԷՖ Մ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 14 ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ

ՆՍԻԱԳ — ԱԾՈՒ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒ

1. Ազնիւ Պ. Յովհաննէս Արթինեան, յ'Ատաբաղար:

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 15 ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ

ՎԻԹ — ԽԱՐ ՎԻԹԽԱՐ

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 11 ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ

ՌԻՕ — ԵԱՆՆԵՅՐՕ

1. Ազնուհի Օր. Կիւլիւզար Կ. Աղասեան, յ'Աղբիւնուպոլիս:

ԼՈՒԾՈՒՄՆ 2^{րդ} ԽՆԴՐՈՅ

Երբ դժին մեծագոյն բաժանումը + սեպուի յայտնի է թէ փոքրագոյնը կ'ըլլայ 14-+, և ըստ առաջագործութեան

խնդրոյն՝ հետեւեալ հաւասարութիւնն կ'ունենանք:

$$+^2 = 14 (14 - +)$$

Զոր լուծելով կը գտնեմք,

$$+ = 8,65$$

Ուստի դժին մեծագոյն բաժանումն է 8,65 մեթր, և ուրիշ դիւրին է գտնել փոքրագոյնն արժէքը, որ է 5,35 մեթր:

ԱՆՈՒԱՆՔ ԼՈՒԾՈՂԱՅ

Գեղամ

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ 22

- 1 Գտէք քաղաք մ'ի Հնդկաստան,
 - 2 Իսկ յ'Ասիա լիճ մը միայն,
 - 3 Գտէք կղզի մի յ'Եւրոպա,
 - 4 Եւրոպէիցի ի Յոնիա,
 - 5 Վայր անապատ մէջ Ասիոյ,
 - 6 Դիք անոգորմ ողիմպիոյ,
 - 7 Դեռ շուշանաց ի պետութեան,
 - 8 Թեքակղզի ի Ռուսաստան,
 - 9 Նուիրական անձ մի սուրբ Գիւրս,
 - 10 Նաև գիտակ յ'Ալպեան լեռնս,
- Որ վերայէն թուչի ճարտար
Երկաթուղւոյ այն կառաշար:

ԾԱՆՕԹ. Այս անուններն քառասուն պիտի լինին, և սկզբնատառերովն պիտի կազմուի Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ կղզւոյ մը անունն:

Ատաբաղար Յովհ. Յարութիւնեան

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ 23

74 թիւանոթ քաղաղ նաւ մը իւր մէջի բոլոր նաւաստեօքը, ճիշդ առագաստ բանալէ առաջ ինչ ծանրութիւն կը բարշէ:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ 24

Ի՞նչ բան է այն, որ յաճախ սեղան կը բերուի, միշտ կը արուի և բնաւ չուտուի:

Սոյն երեք հանելուկներն ի միասին մինչև օգոստոս 15 առաջին անգամ լուծողին պիտի նուիրուի 12 ծաղկանկար այցաքարտ, երկրորդին 6, իսկ երրորդին մի գեղեցիկ գունաւոր պատկեր:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ — ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Տպագր. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ — Պլիս, Էսքի Զապիլիէ հատուսի, քիւ 63